

Asia: VN/18059/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikoslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikoslain muuttamisesta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa hallituksen esitystä, jossa ehdotetaan, että rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteisiin lisättäisiin maininta rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa esitystä siitä, että maininta sukupuolesta teon vaikuttimena lisättäisiin myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta törkeästä kunnianloukkauksesta ja laittomasta uhkauksesta koskeviin säännöksiin sekä julkista kehottamista rikokseen koskevaan oikeushenkilön rangaistusvastuusäännökseen silloin, kun rikos, johon kehoitetaan tai houkutellaan, olisi törkeä kunnianloukkaus tai laitton uhkaus.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erittäin tärkeänä, että lainsäädännön muutostarpeissa on nostettu esiin sukupuoleen liittyvän vihapuheen tunnistaminen ja rankaiseminen. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että sukupuoleen perustuvan vaikuttimen säätämisestä rangaistuksen koventamisperusteeksi on oikeasuuntainen askel vihapuheen ja viharikosten laajempaan kitkemiseen. Naisiin kohdistuva vihapuhe on erilaista kuin miehiin kohdistuva ja sisältää usein uhkailua seksuaalisella väkivallalla. Sukupuolittunut vihapuhe tulee nähdä osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

On välttämätöntä, että sukupuolistunut, naisiin kohdistuva vihapuhe hahmotetaan lainsäädännössä erityisen haitallisena tai haavoittavana tekona. Vihapuhe ja viharikokset kaventavat naisten osallistumismahdollisuuksia ja ilmaisun- ja sananvapautta sekä heikentävät naisten turvallisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa monella tavalla. Vihapuhe ja -rikokset saattavat rajoittaa naisten lähtemistä mukaan julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa jo yhteiskunnallisessa keskustelussa, esimerkiksi

ammattinsa puolesta, osallisina olevien naisten, kuten toimittajien, tutkijoiden ja poliitikkojen sanan- ja ilmaisunvapauden toteutumiseen. Euroopan tasa-arvoinstituutin tutkimuksen mukaan verkossa tapahtuvan loukkaavan puheen kohtaaminen muuttaa nuorten verkkokäyttäytymistä ja vähentää heidän osallistumistansa keskusteluihin, mikä heikentää heidän yhteiskunnallista ja poliittista aktiivisuuttaan. Euroopassa yli puolet tytöistä, Suomessa lähes 60 prosenttia, epäröi osallistua somekeskusteluihin väkivallan pelossa. Vihapuhe on vakava uhka sukupuolten tasa-arvolle, demokratialle ja sananvapaudelle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiinnittää huomion siihen, että esityksessä uhrin sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun tai intersukupuolisuuteen liittyvä teon motiivi tulisi jatkossakin nykyiseen tapaan huomioon otettavaksi vihavaikutinta koskevassa koventamisperusteesäännöksessä mainittuna muuna rinnasteisena vaikuttimena. Naisjärjestöjen Keskusliitto ei pidä tätä riittävänä, vaan myös sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu tulee olla mukana erillisenä mainintana. Perusteeksi esityksessä mainitaan, että ”nimitykset ja niiden määritelmät muuttuvat ajan kuluessa eikä rikoslaki ole oikea instrumentti määritellä kyseisiä ilmiöitä.” Kuitenkin esimerkiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (609/1986) sisältää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjinnän. Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu voidaan sisällyttää lainsäädäntöön kuten edellä mainituksessa laissa on tehty.

Esityksessä ei ehdoteta sukupuolen lisäämistä rikoslain 11 luvun 10 §:ään, joka koskee kiihottamista kansanryhmää vastaan. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että selvitetäisiin tarkemmin, tulisiko sukupuoli sisällyttää myös kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöön, jotta rikoslaki suojaisi naisia ryhmänä misogyniselta vihapuheelta. Myös sisäministeriön, oikeusministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmän mietinnössä esitetään, että rangaistuksen koventamisperustetta koskevaan (rikoslain) lainkohtaan sekä kiihottamisen kansanryhmää vastaan tunnusmerkistöön lisätään maininta sukupuolesta.

Vaikka naiset tai miehet eivät ole vähemmistöjä, joiden voitaisiin arvioida olevan erityisen suojan tarpeessa vähemmistöaseman vuoksi, voi naisiin ryhmänä kohdistua sellaista vihaa, joka perustuu heidän sukupuoleensa. Tästä on esimerkkejä ulkomailta. Myös pohjoismaisessa internetvihaa tarkastelleessa selvityksessä (Hat och hot på nätet – en kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden från ett jämställdhets-perspektiv, 2017) huomautettiin, että mikäli viharikoksia tarkastellaan vallan näkökulmasta, voidaan naisten ryhmänä katsoa sukupuolensa vuoksi olevan sellaisessa haavoittuvassa asemassa ja alttiita vihalle, että viharikoslainsäädännön tarjoama suoja olisi mahdollista ulottaa myös sukupuoleen. Lainsäädännön on suojattava naisia ryhmänä sellaisilta viharikoksilta, joiden taustalla vaikuttavat ennakkoluulot tai viha naisia kohtaan. Esimerkiksi internetissä on mahdollista esittää naisvihamielisiä mielipiteitä ilman, että niitä pidetään rangaistavana vihapuheena, kunhan niitä ei kohdistu tiettyyn henkilöön vaan puhuu naisista ryhmänä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että esityksessä huomioidaan kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen mukaisen YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean suositukset, joissa kehoitetaan tehostamaan toimia, joilla puututaan etnisiin

vähemmistöihin kuuluviin ja muihin naisiin ja tyttöihin kohdistuvaan vihapuheeseen joukkoviestimissä, mukaan lukien internetin keskustelupalstat ja sosiaalinen media. Esityksessä tätä ei kuitenkaan juuri käsitellä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto perää esitykseltä moniperusteisen syrjinnän syvempää huomiointia. Esityksessä mainitaan, että Tasa-arvobarometrin (2017) tulosten perusteella johonkin vähemmistöön kuuluminen on altistanut vihapuheelle etenkin naisia. Vähemmistöön itsensä määrittävistä naisista 27 prosenttia ja vähemmistöön kuuluvista miehistä yhdeksän prosenttia oli kokenut sukupuoleen liittyvää vihapuhetta. Vähemmistöön kuuluvilla naisilla on 2,6 kertaa suurempi riski kokea sukupuolittunutta vihapuhetta verrattuna naisiin, jotka eivät kuulu vähemmistöön. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat tai näkyvässä asemassa olevat henkilöt voivat barometrin mukaan joutua kohtaamaan epäasiallista käytöstä tai vihapuhetta enemmän kuin muut.

Viharikosmotiivien luokittelua tulisi muuttaa siten, että rikoksella voi olla useampi kuin yksi motiivi. Näin vihapuheen ja viharikosten moniperustaisuus, esimerkiksi sukupuolen ja etnisen taustan/iän kietoutuminen yhteen tulisi paremmin esille.

Jatkossa olisi syytä tarkastella myös sitä, miten muunlaisen vihapuheen kohteeksi joutuneita yksilöitä voidaan suojella entistä paremmin ja vihapuhetta ehkäistä entistä tehokkaammin. Muun muassa sen pohtiminen, miten ehkäistään ja kitketään sellaista vihapuhetta, joka on laitonta, mutta ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä ja miten tällaisen vihapuheen kohteeksi joutuneita voidaan auttaa, olisi tärkeää. Virtuaalisissa tiloissa esiintyvän vihapuheen kitkemisessä erilaisten verkkoalustojen tarjoajien vastuuta tulisi terävöittää. On kehitettävä keinoja, joilla ennaltaehkäistään vihapuhetta ja joilla tarjotaan tukea ja suojelua vihapuhetta esiintyessä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että viharikosten tutkimiseen tulee varata riittävät resurssit poliisille.

Naisjärjestöjen Keskusliitto huomauttaa, että lainsäädännön valmisteluun tulisi aina osallistua sukupuolten tasa-arvon asiantuntijoita, esimerkiksi tutkijoita ja naisjärjestöjen edustajia.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Eva Biaudet

puheenjohtaja

Terhi Heinilä

pääsihteeri

Lisätietoja:

Terhi Heinilä, pääsihteeri, terhi.heinila@naisjarjestot.fi, puh. 040 530 5544

Maria Mailasalo, vaikuttamisen suunnittelija, maria.mailasalo@naisjarjestot.fi 050 475 4256

Heinilä Terhi
Naisjärjestöjen Keskusliitto